

λόν ἅπαντα τὰ χωρία, τοὺς ἀγρούς καὶ τὰ δάση εἰς **ΔΤ-μίζον ἔλος** κυανοφαίου χρώματος, ἐν τῷ ὁποίῳ διεσκορπισμένα ἔκειντο πτώματα ἀνθρώπων καὶ ζώων, συντρίμματα οἰκιῶν καὶ θραύσματα δένδρων — Μανιώδεις διέσχίζον τὰς ἐξ ἰλύος καὶ θραυσμάτων συσσωρευθεῖσας μάζας οἱ ποταμοὶ Tschikunir καὶ Tschiwulan, οἵτινες ἐξογκωθέντες εἰς ὀρητικωτάτους χειμάρρους, κατέστρεφον πᾶν τὸ καθ' ὁδόν, συμπαρασύροντες γεφύρας καὶ ἐπιφέροντες μεγάλας πλημμύρας, ἐντὸς τῶν ὁποίων πολλοὶ δυστυχεῖς, νομίζοντες ἑαυτοὺς σωθέντας, εὗρον τὸν θάνατον. Κατάφοροι ὑπὸ πτωμάτων ἀνθρώπων καὶ ζώων παντὸς εἶδους ἐκυλίνδουν οἱ ποταμοὶ οὗτοι τὰ ἰλυώδη αὐτῶν καὶ καχλάζοντα ὕδατα πρὸς τὴν μεσημβρινὴν τῆς νήσου παραλίαν, ἧς οἱ κάτοικοι κατέφυγον εἰς τοὺς γειτονέοντας λόφους. Τρεῖς ὥρας μετὰ ταῦτα, ἦτοι περὶ τὴν 4ην ὥραν M. M. ἠλαττώθη ἡ σφοδρότης τῆς ἐκρήξεως, καὶ περὶ τὴν 5 ὥραν εἶχε καταπαύσει. Πλεῖστα χωρία μετὰ τῶν κατοίκων τῶν ἔκειντο τεθαμμένα ὑπὸ ἡφαιστείον βόρβορον καὶ θραύσματα λίθων, ὥστε οὐδὲν ἔχνος αἰτῶν ἐσώζετο πλέον, ἢ δὲ πρὸς τὰ NA. τοῦ ἡφαιστείου κειμένη χώρα ἐκαλύπτετο ὑπὸ στρώματος 30 ἕως 40 ποδῶν πάχους. Νύξ ὠραιστάτη διεδέχθη τὴν καταστροφὴν ταύτην !!

Καὶ ὅμως τὸ ἡφαιστεῖον δὲν εἶχεν εἰσέτι ἐντελῶς καταπαύσει τὴν μανίαν αὐτοῦ, διότι δευτέρα ἐκρήξις καταστρεπτικωτέρα καὶ φοβερωτέρα, ὡς ἐπισυμβῆσα τὴν νύκτα, ἐπῆλθε τέσσαρας ἡμέρας ἀκολούθως. Περὶ τὴν 7ην ὥραν τῆς ἐσπέρας τῆς 12 Ὀκτωβρίου ἤρχισε καὶ πάλιν τὸ Gelungung μετὰ σφοδρῶν συντιναγμῶν τοῦ ἔδαφους νὰ μωκᾶται καὶ ν' ἀναφυσᾷ πελωρίας μάζας θερμοῦ πηλοῦ καὶ ὕδατος, οἵτινες πᾶν ὅ,τι ἐσώθη ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκρήξεως, κατεπλημμύρησαν, τὸ δὲ ἔδαφος ἔτι μᾶλλον κατέχωσαν. Οἱ κάτοικοι βλέποντες ἑαυτοὺς κινδυνεύοντας ὑπὸ τῆς πλημμύρας, περίτρομοι κατέφυγον πρὸς τινὰς μικροὺς λόφους, πλησίον τῶν χωρίων κειμένους καὶ ἔχοντας ὕψος 60 — 100 ποδῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὑπὸ τὰ εὐώδη δένδρα τοῦ **Καμβότσα** εὕρισκοντο οἱ τάφοι τῶν γονέων καὶ προγόνων αὐτῶν. Ἐκεῖ ἠλπίζον νὰ σωθῶσιν χωρὶς νὰ συλλογισθῶσιν, ὅτι οἱ λόφοι ἐπὶ τῶν ὁποίων ἴσταντο, ἦσαν ἐπίσης σωροὶ ἡφαιστειῶν ἀναβλημάτων, συσσωρευθέντες ἴσως ἐπὶ τῶν τάφων παλαιότερας τινὸς φυλῆς. Καὶ διηνεκῶς ἐκυλίνδοντο αἱ ἀτμίζουσαι θερμαὶ μᾶζαι ἰλύος, μετὰ φοβεροῦ δὲ πατάγου συνετρίβοντο παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν λόφων οἱ συμπαρασύρομενοι τῶν δένδρων κορμοὶ καὶ τὰ συντρίμματα τῶν βράχων, ἐνῶ διηνεκῶς ἀνυψούτο ἡ πλημμύρα, στενωτέρον καθιστῶσα τὸν χῶρον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἑκατοντάδες δυστυχῶν ἀνθρώπων ἀνύψουν τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανόν. Καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἐξογκώθη ἡ ἰλύς μέχρι τῶν τάφων, λόφοι τινὲς κατεκλύθησαν, ἄλλοι κατεκρημνίσθη ὑπὸ τὴν θλίψιν τοῦ καταρρέοντος πηλοῦ, καὶ 2000 ἀνθρώποι ἀπέθανον ἐντὸς μιᾶς νυκτός.

Νεοὶ λόφοι ἀνυψώθησαν καὶ ἐσηματίσθη ἔδαφος ὄλων νέον, ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὁποίου ἐξεῖχεν ἡ κορυφή, διασωθέντας τινὰς φοίνικας.

Τὸ πρῶτον ἔδαφος ἔκειτο ὑπὸ 40 — 50 πόδας βαθύτερον, οἱ ὀλίγοι δὲ τῶν αὐτοχθόνων, οἵτινες διεσώθησαν τῆς καταστροφῆς, κατὰ τὴν νύκτα ταύτην δὲν ἀνγνώριζον πλέον τὴν θέσιν ἐπὶ τῆς ὁποίας ὑπῆρχον τὰ χωρία τῶν. Ἐπὶ ἓνα μῆνᾶ ἀκολούθως ἔνεκεν τῆς ἰλύος, τῆς σποδοῦ καὶ τῶν συντριμμάτων ἦτο τὸ ἡφαιστεῖον ἀπρόσιτον. Σὺμπασα ἡ βλάστησις οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ κρατῆρος καὶ τῶν κλιτύων ἐντελῶς κατεστράφη, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μεγάλῃς ἐκτάσεως τῆς πεδιάδος. — Τὰ πάντα εἶχεν ἐπικαλύψει ἰλύς μελαινα καὶ γυμνή.

Τὸ χαρακτηριστικὸν δὲ τὴν φοβεράν ταύτην ἐκρήξιν εἶνε τὸ ποσὸν τῶν ἀναβλημάτων τοῦ ἡφαιστείου, συνισταμένον ἐξ ἰλύος καὶ συντριμμάτων λίθων. Δὲν προῆλθε δὲ τοῦτο ἐκ τῶν βαθυτέρων τῆς γῆς, ἀλλ' ὡς ὀρθότατα παρατηρεῖ ὁ Junghuhn πρέπει νὰ ὑπῆρχε λίμνη μεγάλη ἐν τῷ ἑσωτερικῷ τοῦ κρατῆρος τοῦ Gelungung, ἧς τὸ ὕδωρ ἀναμιχθὲν μετὰ τῆς ἐκ τῶν βαθυτέρων τοῦ ἡφαιστείου ἀναφυσωμένης σποδοῦ, μετέβαλεν αὐτὴν εἰς ἰλὺν. Περὶ τὸ τέλος τῆς ἐκρήξεως ἀνεφυσήθη σποδὸς ξηρά, διότι βεβαίως εἶχεν ἐξαντληθῆ ἅπαν τὸ ὕδωρ τῆς λίμνης.

ΒΟΛΤΑΙΡΟΥ

Ὁ Α, Ὁ Β καὶ Ὁ Γ

Ἡ

ΔΙΑΛΟΓΟΙ ΤΟΥ Α, ΤΟΥ Β ΚΑΙ ΤΟΥ Γ (*)

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ (**)

κατὰ μετάφρασιν

ΔΤΑΜΑΤΙΟΥ Δ ΦΑΛΒΗ,

Υφηγητοῦ ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

B.

Ἄς ἀρχίσωμεν λοιπόν. Ἄλλ' ὅμως, πρὶν βεβαιωθῶμεν περὶ τοῦ τί εἶνε δίκαιον, τί ἔντιμον, τί πρέπον εἰς τὰς ἀνθρωπίνους ψυχὰς ἐν τῇ σχέσει αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας, εἶνε

(*) Ὁ Α, Ὁ Β καὶ Ὁ Γ ἢ Διάλογοι τοῦ Α, τοῦ Β καὶ τοῦ Γ εἶνε δέκα ἐπτὰ περίφημοι διάλογοι τοῦ περικλειοῦς Βολταίρου περὶ διαφόρων ἀντικειμένων, ἐξ ὧν ὁ μὲν πρῶτος διαλαμβάνει «περὶ Hobbes, Γροτίου καὶ Montesquieu», ὁ δὲ δευτέρος, οὗ μετάφρασιν δημοσιεύομεν ἐνταῦθα, πραγματεύεται «περὶ ψυχῆς».

Οἱ δέκα ἐπτὰ οὗτοι διάλογοι ἐδημοσιεύθησαν τὸ πρῶτον κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1768. ἔπους, συνεγράφησαν δὲ κατὰ τὸν συγγραφέα πρὸ ἐξ ἑτῶν ἦτοι κατὰ τὸ 1762. Ἄλλ' ἐν τῷ δεκάτῳ ἔκτῳ διαλόγῳ ἀναφέρεται τὸ μυθιστόρημα L'homme aux quarante écus, ὅπερ ἐξετυπώθη τὸ 1767. ἔτος ὅθεν ἐκδίδεται τινὲς εἰκάζουσιν ὅτι ὁ τῆς συγγραφῆς χρόνος, ὃν ἀναφέρει ὁ Βολταίρος, εἶνε ὑποβληματῆς, ὡς ὑποβληματῆς αὐτεξελγίχτος εἶνε καὶ ἡ ἀναγραφὴ ὅτι μετεφράσθησαν δῆθεν ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ τοῦ Huet. Τοιοῦτου ὀνόματος Ἀγγλον συγγραφέα οὐδένα τοῦλάχιστον ἡμεῖς γινώσκομεν οὐδὲ ἀνεύρομεν ἐν τῇ γνωστῇ καὶ πλουσιωτάτῃ ὀνομάτων Nouvelle Biographie Générale τοῦ Hoefer ἐν τῷ ὀνόματι Huet. (Σημειώσεις τοῦ μεταφραστοῦ.)

(**) Βλέπε τὸ ἄρθρον AME (ψυχὴ) ἐν τῷ φιλοσοφικῷ Λεξικῷ τῶμ. Α'. — Σημείωσις τοῦ ἐκδότου.

Ἡ ἐκδόσις, ἣν ἔχομεν ὑπ' ὄψει, εἶνε ἡ τοῦ P. Dupont Oeuvres complètes de Voltaire tome XXXV (Paris. 1825). — Ἐπισημείωσις τοῦ μεταφραστοῦ.

καλὸν νὰ γινώσκωμεν πόθεν αἱ ψυχαὶ αὐταὶ ἔρχονται καὶ ποῦ πορεύονται : Θέλωμεν πάντοτε νὰ γνωρίζωμεν κατὰ βᾶθος τοὺς ἀνθρώπους, μεθ' ὧν ἐρχόμεθα εἰς ἐπαφήν.

Γ.

Τοῦτο καλῶς εἶρηται, καίπερ ὄν παντελῶς ἀδιάφορον. Διότι, οἰκιδήποτε καὶ ἂν ὦσιν ἡ γένεσις καὶ ἡ τύχη τῆς ψυχῆς, τὸ οὐσιῶδες βεβαίως εἶνε νὰ εἶνε αὕτη δικαία· ἀλλ' ἐγὼ πάντοτε ἀγαπῶ νὰ πραγματεύωμαι περὶ τούτου τοῦ ἀντικειμένου, ὅπερ τοσοῦτον εἰς τὸν Κικέρωνα ἤρесе. Τί λοιπὸν φρονεῖς περὶ τούτου, κύριε Α ; Ἡ ψυχὴ εἶνε ἀθάνατος ;

Α.

Ἄλλᾳ, κύριε Γ, ἡ ἐρώτησις εἶνε ὀλίγον ἀπότομος. Μοὶ φαίνεται ὅτι, ἵνα γινώσκωμεν οἰκοθεν (ἐξ ἡμῶν αὐτῶν) ἂν ἡ ψυχὴ εἶνε ἀθάνατος, ἀνάγκη προηγουμένως νὰ εἴμεθα βεβαίωτατοι ὅτι ὑπάρχει ψυχὴ· καὶ περὶ τούτου δ' ἐγὼ οὐδεμίαν ἄλλοθεν ἔχω γνώσιν παρὰ ἐκ τῆς πίστεως, ἣτις κόπτει πάντας τοὺς γορδίους δεσμοὺς (qui tranche toutes les difficultés). Ὁ Λουκρήτιος ἔλεγε πρὸ δέκα καὶ ὀκτὼ ἑκατονταετηρίδων

Ignoratur enim quae sit natura animae
LUCR. I, 113,

δηλαδὴ ὅτι ἀγνοεῖται τίς εἶνε τῆς ψυχῆς ἡ φύσις· ἡδύνακτο δ' ὅμως νὰ εἴπῃ ὅτι ἀγνοεῖται καὶ ἡ ὑπαρξις ἐτι αὐτῆς· ἐγὼ τούλάχιστον ἀνέγνων διακοσίας ἢ τριακοσίας διατριβὰς περὶ τοῦ μεγάλου τούτου ἀντικειμένου· ἀλλ' ὅμως αὐταὶ οὐδὲν οὐδέποτε μ' ἐδίδαξαν. Καὶ μετὰ τόσας δὲ ἀναγνώσεις ἔχω ἐν τῷ παρόντι πρὸς σέ ὡς ὁ ἱερός Αὐγουστίνος πρὸς τὸν ἱερὸν Ἰερώνυμον. Ὁ Αὐγουστίνος λέγει εἰς τούτον σαφέστατα ὅτι οὐδὲν γινώσκει τῶν εἰς τὴν ψυχὴν ἀφορώντων. Ὁ Κικέρων, κρείττων τοῦ Αὐγουστίνου φιλόσοφος ὢν, εἶχεν εἶπη πολλάκις τὸ αὐτὸ πρὸ αὐτοῦ, καὶ μάλιστα πολὺ χαριέστερον. Οἱ νέοι ἡμῶν πτυχιούχοι γινώσκουσιν ἀναμφιβόλως περὶ τούτου πλείωτερα (*). ἀλλ' ἐγὼ οὐδὲν περὶ τούτου γινώσκω, καί, ἄγων ἤδη τὸ ὄγδοηκοστὸν τῆς ἡλικίας μου ἔτος, βλέπω ὅτι τοσοῦτο προσχώρησα, ὅσον κατὰ τὴν πρώτην τῆς γεννησέως μου ἡμέραν.

Γ.

Ληρεῖς ἔχων. Δὲν εἶσαι βέβαιος ὅτι τὰ ζῶα ἔχουσι ζῶην, ὅτι τὰ φυτὰ ἔχουσι βλάστησιν, ὅτι ὁ ἀήρ ἔχει ρευστότητα, ὅτι οἱ ἀνεμοὶ ἔχουσι ρεύματα ; Ἀμφιβάλλεις λοιπὸν ὅτι καὶ σὺ ἔχεις ψυχὴν γηραιάν, τὸ γηραιὸν σου διευθύνουσιν σῶμα ;

Α.

Ἀκριβῶς διότι οὐδὲν γινώσκω περὶ πάντων ὅσα μοὶ ἀναφέρεις, ἀγνοῶ ἀπολύτως ἂν ἔχω ψυχὴν, καὶ ἐν τῇ ἀγνοίᾳ

(*) Μάλιστα δὲ τὰ θεοφόρα μεράκια τὰ συνιστάντα συλλόγους δι' ἐνισχύσεως ὑπερφυσικῆς ὑπὸ τῆς θείας χάριτος. Βλ. Ἀνάπλασιν τῆς 15. Ἰουλίου σελ. 1043. καὶ Προμηθεῖα σελ. 239—240. (Σημείωσις τοῦ μεταφραστοῦ.)

δὲ ταύτῃ εὐρίσκομαι, ἐρωτῶν μόνον τὸ ἀσθενὲς λογικόν μου. Βλέπω καλῶς ὅτι ὁ ἀήρ κινεῖται, ἀλλ' οὐδαμῶς βλέπω ὄν πραγματικὸν ἐν τῷ ἀέρι καλούμενον **ρεύμα τοῦ ἀνέμου**. Τὸ ρόδον βλαστάνει, ἀλλ' οὐδαμῶς ὑπάρχει μικρὸν τι κρύφιον ἄτομον ἐν τῷ ρόδῳ, ὅπερ εἶνε δῆθεν ἡ βλάστησις· τοῦτο θὰ ἦτο τοσοῦτον ἄτοπον ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, ὅσον καὶ τὸ νὰ εἴπῃ τις ὅτι ἡ ὄσμῃ εἶνε ἐν τῷ ρόδῳ. Καὶ ὅμως τὴν ἀτοπίαν ταύτην ἐξεστόμενον ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας. Ἡ ἀμαρθῆς φυσικὴ ὀλοκλήρου τῆς ἀρχαιότητος ἔλεγεν : Ἡ ὄσμῃ ἀφίπταται ἐκ τῶν ἀνθέων καὶ φθάνει εἰς τὴν ρινὰ μου, τὰ χρώματα φεύγουσιν ἐκ τῶν ἀντικειμένων καὶ ἔρχονται εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου· καὶ τοῦτο, διότι καθίστασαν εἶδος αὐτοτελοῦς ὑπάρξεως τὴν ὄσμῃν, τὴν γεῦσιν, τὴν ὄρασιν, τὴν ἀκοήν· προέβαινον δὲ μάλιστα μέχρι τοῦ πιστεύειν ὅτι ἡ ζωὴ ἦτο τι ἀπεργαζόμενον τὸ ζῶν ζῶον. Τὸ δυστύχημα λοιπὸν ὀλοκλήρου τῆς ἀρχαιότητος ἦτο ὅτι μετεμόρφου οὕτω λέξεις ἀπλᾶς εἰς ὄντα πραγματικά· διότι ἰσχυρίζοντο ὅτι πᾶσα ἰδέα ἦτο ὄν· ὄφειλον δὲ νὰ ἐρωτῶσι τὰς ἰδέας, τὰ ἀρχέτυπα, ἅπερ ὑπῆρχον ἀγνοῶ ποῦ (*). Ὁ Πλάτων ἐκράτυνε τὴν τερθραῖαν ταύτην, ἣν ὠνόμασαν φιλοσοφίαν (**). Ὁ Ἀριστοτέλης ἀνήγαγε τὴν χίμαιραν ταύτην εἰς μέθοδον· ἐντεῦθεν δὲ αἱ **ὀντότητες** ἐκείναι, **τὰ τί ἦν εἶναι, τὰ τί ἐστὶ** (***) καὶ πάντες οἱ ἄλλοι βαρβαρισμοὶ τῶν σχολαστικῶν.

(*) Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη (Φυσ. Ἀκροῦσ. Γ', δ', 2) : « Πλάτων δὲ ἔξω (τοῦ οὐρανοῦ) μὲν οὐδὲν εἶναι σῶμα, οὐδὲ τὰς ἰδέας, **διὰ τὸ μηδὲ ποῦ εἶναι αὐτάς**». Περὶ δὲ καὶ αὐτ. Δ', β', 5 : « Πλάτωνι μέντοι λεκτέον, εἰ δεῖ παρεκβάντας εἰπεῖν, διὰ τί οὐκ ἐν τόπῳ τὰ εἶδη καὶ οἱ ἀριθμοί ».

Ἔθεν ἡ παράστασις τοῦ Letourneau, ὅτι αἱ ἰδέαι « διέτριβον ἐν ἀγνώστῳ τινὶ τόπῳ ὑπεράνω τοῦ θόλου τοῦ οὐρανοῦ » (βλ. Προμηθεῖα σελ. 218), δὲν εἶνε προφανῶς ἀκριβής. (Σημείωσις τοῦ μεταφραστοῦ.)

(**) Κατὰ Διογένη τὸν Λαέρτιον : « φιλοσοφίαν δὲ πρῶτος ὠνόμασε Πυθαγόρας καὶ ἑαυτὸν φιλόσοφον, ἐν Σικυωνίᾳ διαλεγόμενος Λέοντι τῷ Σικυωνίῳ τυραννῶ ἢ Φλιασίῳ, καθά φησιν Ἡρακλείδης ὁ Ποντικός ἐν τῇ περὶ τῆς ἄπνου· **μηδένα γὰρ εἶναι σοφὸν [ἄνθρωπον] ἀλλ' ἢ θεόν** » (ἐν Βίοις καὶ γνώμαις τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ εὐδοκιμησάντων Προβ. μ., 12). Περὶ Quintil. Inst. Orator. XII, 4, 19 : Nam et Pythagoras non sapientem se, ut qui ante eum fuerunt, sed studiosum sapientiae vocari voluit.

Ἄληθῶς ἡ φιλοσοφία ἐν τῇ μεταφυσικῇ καθίσταται πολλάκις ἀληθὴς φιλοσοφία. Κατὰ δὲ τὰς νεωτέρας θεωρίας κούδαμοῦ μὲν ὑπάρχει πλέον ἐν ὀλοκλήρῳ τῇ περιφερείᾳ τοῦ ἀνθρωπίνου ἐπιστητοῦ ἀληθῆς μεταφυσικῆ, πανταχοῦ δὲ τούναντιον ὑφίσταται καθαρὰ φυσικῆ (βλ. Προμηθεῖα Α', σελ. 367. καὶ Β', σελ. 276).—Σημείωσις τοῦ μεταφραστοῦ.

(***) Τὸ γαλλικὸν κείμενον φέρει : de là ces entités, ces quiddités, ces choses en soi, et toutes les barbaries de l'école.

Ἐν τῷ Grand dictionnaire universel du XIXe siècle τοῦ Πέτρου Larousse ἡ μὲν λέξις quiddité (ἐκ τοῦ λατινικοῦ quid=τί) ἐρμηνεύεται διὰ τῶν λέξεων ce qui une chose est en soi, δηλαδὴ ὅ, τι εἶνε καθ' ἑαυτὸ πρᾶγμα τι, ἡ δὲ λέξις eccité (ἐκ τοῦ λατινικοῦ ecce=ἰδοῦ) ἐξηγεῖται ὡδε : Présence, qualité de ce qui est présent, ἦτοι παρουσία, ἰδιότης τοῦ εἶναι τι παρ' (παροντότης, οὕτως εἰπεῖν).

Προϋτιμήσαμεν ἀντὶ πάσης ἄλλης μεταφράσεως ν' ἀποδώμεν τὸ περὶ ὧν ὁ λόγος λέξεις διὰ τῶν γνωστῶν τῆς Ἀριστοτελικῆς φιλο-

Σοφοί τινες παρετήρησαν ὅτι πάντα τὰ φανταστικά ταῦτα ὄντα οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ λέξεις ἀπλαῖ, ἐπινοηθεῖσαι πρὸς ἀνάγκησιν τῆς ἡμετέρας νοήσεως· ἐτι ἡ ζωὴ τοῦ ζῴου οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ τὸ ζῶον τὸ ζῶν· ὅτι αἱ ιδέαι αὐτοῦ εἶνε τὸ σκεπτόμενον ζῶον· ὅτι ἡ βλάστησις τοῦ φυτοῦ δὲν εἶνε ἄλλο τι ἢ τὸ βλαστάνον φυτόν· ὅτι ἡ κίνησις σφαίρας εἶνε μόνον ἡ σφαῖρα μεταβάλλουσα τόπον· ἐνὶ λόγῳ, ὅτι πᾶν ὄν μεταφυσικὸν οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἡμετέρα τις ἀντίληψις. Ἄλλ' ὁμῶς ἐδέησε νὰ παρέλθῃσι δισχιλία ἔτη, ἵνα δικαιοθῶσιν οὗτοι οἱ σοφοί.

(Ἐπεται συνέχεια.)

ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ ΒΟΥΣΑΚΗ

ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΟΝ ΜΑΘΗΜΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΝ ΧΗΜΕΙΑΝ

Ἀρχόμενος σήμερον τῶν μαθημάτων τῆς ἐφηρμοσμένης χημείας, ὀφείλω νὰ εἶπω ὅτι αὕτη οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ αὕτη ἡ χημεία ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τῆς εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας. Ὅποιον δὲ τὸ ἀντικείμενον τῆς χημείας; εἶνε ἡ γνῶσις τῶν φυσικῶν ἰδιοτήτων τῶν σωμάτων, καὶ ἡ ἐντελής μελέτη τῶν διαφόρων τρόπων τῆς δράσεως αὐτῶν ἐπ' ἄλληλα. Διὰ τῆς γνώσεως τῶν ἰδιοτήτων τούτων ὁ ἄνθρωπος εἰσδύει εἰς τὴν ἐνδοτέραν φύσιν τῶν σωμάτων, καὶ ὅτε μὲν συνδυάζει ἀπὸ σκοποῦ, ὅτε δὲ ἀποχωρίζει ἀπ' ἄλλῃλων αὐτά, καὶ ἐνίοτε μὲν δι' ἀπλουστάτου τρόπου φέρει τὴν κατ' ἐπιφάνειαν καταστροφήν αὐτῶν, ἄλλοτε δὲ προβαίνει εἰς τὴν ὀλοσχερῇ μετασκευῇ τῶν ἰδίων αὐτῶν χημικῶν, ἢ καὶ εἰς παραγωγὴν ἐξ αὐτῶν ἐτέρων σωμάτων.

Τῆς χημείας ἄρα τὸ κράτος εἶνε τόσον εὐρὺ καὶ μέγα τὰ δὲ ἔργα αὐτῆς τόσον θαυμαστά, ὥστε ἀνεκάθεν ἐφείλκυσε τὸ ἐνδιαφέρον ἀπάντων τῶν ἐθνῶν καὶ τὴν περιέργειαν διὰ τὸ εἶδος καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν παραγομένων σωμάτων, ἅτινα ἀνευ τῆς χημείας ἐνομιζόντο ἄλλοτε μυστηριώδη.

Ἄλλ' ὅ,τι ἐπαυξάνει τὸ μεγαλεῖον τῆς χημείας εἶνε ὅτι πολλὰ ἕτερα ἐπιστήμη, ἡ δημόσιος ὑγιεινὴ, ἡ γεωργία, ἡ καλλιτεχνία, ἡ μηχανικὴ, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἰδίως ἡ μεταλλουργία, ἐξ αὐτῆς ἐρανίζονται τὰς γνώσεις, καὶ δι' αὐτῆς προήχθησαν μέχρι τοῦδε, καὶ ὀλονὲν προάγονται.

Καὶ ἐπειδὴ ἡ μελέτη τῆς περὶ τῆς ὁ λόγος ἐπιστήμης περιλαμβάνει ἅπαντα τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως καὶ ἅπαντας τοὺς τρόπους τῆς μεταβολῆς τῶν σωμάτων, ἐνοεῖ ἕκαστος ὅποιον εἶνε τὸ μέγεθος αὐτῆς.

Ἡ χρησιμότης ἄρα τῆς χημείας εἶνε καθολικὴ, συνεισφέρουσα εἰς τὴν τελειοτέραν προαγωγὴν τοῦ πολιτισμοῦ

σ. ρίαις ὄρων τὸ τί ἦν εἶναι καὶ τὸ τί ἐστιν, — ὄρων ἀναλόγων πως τὴν ἐννοιαν πρὸς τοὺς προκειμένους τῆς φιλοσοφίας τῆς σχολαστικῆς. Λέγομεν δὲ μόνον τὴν ἐννοιαν, διότι ἐν τοῖς ὅροις τοῖς Ἀριστοτελικαῖς οὐδεὶς βεβαίως ὑπάρχει βαρβαρισμός. (Σημείωσις τοῦ μεταφραστοῦ.)

ἐξ οὗ καὶ ἡ μεγάλη σπουδὴ τῶν ἐθνῶν περὶ τὴν μελέτην αὐτῆς, συντελούσης εἰς τὴν ἀνύψωσιν αὐτῶν. Ἐκ τῶν προόδων τῆς χημείας ἐγενήθη καὶ προήχθη ἡ βιομηχανία. Ἡ βιομηχανία εἶνε ἡ δεσπόζουσα σήμερον καὶ κατακυριεύουσα σύμπαντος τοῦ κόσμου· αὕτη εἶνε ἰδίως τὸ βαρόμετρον τοῦ πολιτισμοῦ. Αὕτη ὀρίζει κατὰ δύναμιν καὶ μεγαλεῖον τὴν ἱεραρχικὴν τάξιν τῶν ἐθνῶν.

Ἀντλούσα ἡ βιομηχανία τὰς γνώσεις ἀπὸ τῆς χημείας αἶρει αὕτη τοῦ ἀνθρωπίνου βίου πολλὰς ἀκάνθας, ἐπιδαψιλεύει συνάμα εἰς αὐτὸν τὴν εὐφύιαν καὶ εὐημερίαν καὶ ἐπιμηκύνει τὴν βίον τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ τὴν μὲν τρώγλην αὐτοῦ μεταβάλλει διὰ τῆς ἐκλογῆς τῆς ὕλης εἰς μέγαρον, τὸ δὲ νοσηρὸν τῆς χώρας ἐνθα δεκατιζέται ἡ ἀνθρωπότης εἰς ἀληθῆ πρᾶξιον ὑγιεινόν. Τὸ ἄγονον τοῦ ἐδάφους μεταβάλλει εἰς γονιμώτατον διὰ τῶν λεγομένων χημικῶν λιπασμάτων. Ἐν γένει ἅπαντες οἱ κλάδοι τῆς βιομηχανίας ἀπὸ τῆς χημείας ἐρανίζονται τὴν ὕλην, ἐξ αὐτῆς δὲ προήλθεν ἡ τελειότης, ἣν παρατηροῦμεν σήμερον ἐν αὐτῇ τῇ βιομηχανίᾳ.

Ὅποια δὲ σήμερον ἡ μεταλλευτικὴ καὶ μεταλλουργικὴ συγκρινομένη πρὸς τὴν πάλαι! Εἶνε ὁμολογουμένον ὅτι ἡ ἀφθονία τῶν μετάλλων ἐν τῇ φύσει, αἱ φυσικαὶ καὶ χημικαὶ ἰδιότητες τούτων καὶ τὰ φαινόμενα τὰ ἐκ ἐκ τῆς δράσεως αὐτῶν ἐπ' ἄλληλα, καὶ ἐπὶ ἄλλα, εἴτε ἀπλᾶ εἴτε σύνθετα σώματα, ἐγένοντο κυρίως ἡ ἀφετηρία τῆς πρώτης βιομηχανίας.

Πρωορισμένα τὸ καταρχὰς εἰς τὰς ἀμέσους ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου, ὑπῆρξαν πάντοτε τὰ μέταλλα, τὰ ὄργανα στοιχειώδους βιομηχανίας, τὰ σύμβολα τῆς ἀξίας τῶν διαφόρων ἀντικειμένων, καθὼς καὶ τὰ εἰς ἄμυναν ἢ καταδίωξιν ὄργανα.

Ἡ πρώτη τῆς μεταλλουργικῆς βιομηχανίας κοιτὴ ἀναφέρεται εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀσίαν.

Ἡ Ἰνδική, ἡ Σινική, ἡ Ἰαπωνία, ἡ Περσία, ἡ Μεσοποταμία καὶ ἡ Χαλδαία, πρῶτα τὰ ἔθνη ταῦτα ἐπιηληφθέντα τῆς μελέτης τῶν μετάλλων, προηγήθησαν τῶν ἄλλων κατὰ τὸν πολιτισμόν.

Αἱ χώραι αὗται ὑπῆρξαν ἀνεκάθεν πλούσιαι εἰς μέταλλα· ὅθεν οὐδόλως εἶνε πρόξενον ἀπορίας ὅτι κατὰ τὰς χώρας αὐτὰς ἐγένετο κατὰ πρῶτον χρῆσις τοῦ χρυσοῦ, τοῦ ἀργύρου, τοῦ χαλκοῦ. Εἰς τὰ τρία ταῦτα μέταλλα προσετέθησαν κατόπιν ὁ κασσίτερος, ὁ σίδηρος, ὁ μόλυβδος. Ἐκ τῆς παναρχαίου χρήσεως τῶν μετάλλων τούτων εἰς διαφόρους ἀνάγκας τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων εἰκάζεται ὅτι ὑπῆρχον καὶ τότε μεταλλουργεῖα καὶ μεταλλογυτήρια, σιδηρουργεῖα καὶ ἐργοστάσια ὄπλων καὶ γεωργικῶν ἐργαλείων.

Πρῶτοι δὲ οἱ Ἰνδοὶ καὶ οἱ Σῖναι μετεχειρίσθησαν τὰ μεταλλικὰ κράματα, καὶ ἰδίως τὰ τοῦ χαλκοῦ, τοῦ ψευδαργύρου, καὶ τοῦ κασσιτέρου, δι' ὃν κατασκευάζον κάτοπτρα, μαγειρικὰ ἀγγεῖα, ὄργανα μουσικῆς. Πρῶτοι αὐτοὶ μετεχειρίσθησαν τὴν βαφὴν τοῦ χαλκοῦ, τοῦ σιδήρου, τοῦ χάλυβος. Πρῶτοι δ' ἐπενόησαν καὶ τὸ μεταλλικὸν νόμισμα, τὴν συγκόλλησιν διὰ τοῦ βόρακος, μεταλλικῆς τιναῆς βαφῆς, καὶ τοὺς τεχνητοὺς πολυτίμους λίθους.